

Sygn. akt IV CSK 243/13

POSTANOWIENIE

Dnia 30 stycznia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący)

SSN Jan Górowski (sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego w T.

przy uczestnictwie J. J. i R. J.

o wpis hipoteki przymusowej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 30 stycznia 2014 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w T.

z dnia 28 grudnia 2012 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w T. postanowieniem z dnia 8 października 2012 r. oddalił wniosek Skarbu Państwa - Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego w T. o wpis hipoteki przymusowej na nieruchomości, której ujawnionymi współwłaścicielami na prawach wspólności majątkowej małżeńskiej są J. J. i R. J. Jako podstawę wpisu wnioskodawca przedłożył dokument zatytułowany „tytuł wykonawczy” nr [...] wystawiony 14 czerwca 2012 r.

W jego uzasadnieniu Sąd Rejonowy wskazał, że referendarz sądowy orzeczeniem z dnia 12.09.2012 r. oddalił wniosek Naczelnika I Urzędu Skarbowego w T. o wpis w Kw. nr [...] hipoteki przymusowej w kwocie 21 232 zł.

Sąd pierwszej instancji podniósł, że powodem oddalenia wniosku o wpis było nie dołączenie przez wnioskodawcę oryginału tytułu wykonawczego. Podstawę wpisu stanowi tytuł wykonawczy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 1966 roku o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (jedn. tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 1015, ze zm., dalej „u.p.e.a.”), czyli taki tytuł wykonawczy, który uprawnia do wszczęcia egzekucji. Funkcję tytułu wykonawczego może spełniać tylko oryginał. Tytuł niespełniający wymogów określonych w tej ustawie nie może stanowić podstawy wpisu hipoteki przymusowej.

Postanowienie to zostało zaskarżone apelacją przez Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego w T., którą Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 28 grudnia 2012 r. oddalił. Podzielił ustalenia faktyczne oraz wykładnię prawa dokonaną przez Sąd Rejonowy. Wskazał, że do wniosku o wpisanie hipoteki przymusowej konieczne jest załączenie oryginałów tytułów wykonawczych, a ich brak skutkuje oddaleniem wniosku.

Od postanowienia Sądu Okręgowego w T. skargę kasacyjną złożył wnioskodawca, zarzucając naruszenie przepisów postępowania mających istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 626² § 3 k.p.c. w zw. z art. 250 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zw. z art. 244 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 35 § 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2012 r., poz. 749 ze zm.) w zw. z art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm.; dalej: „u.k.w.h.”) przez przyjęcie, że poświadczony za zgodność

z oryginałem na podstawie art. 250 § 1 k.p.c. zdanie pierwsze i spełniający wymogi określone w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym w administracji urzędowy odpis znajdującego się w aktach organu tytułu wykonawczego nie może stanowić podstawy wpisu w księdze wieczystej hipoteki przymusowej. We wniosku kasacyjnym wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W judykaturze został już utrwalony pogląd, który można podzielić, że urzędowo poświadczony odpis tytułu wykonawczego stanowi podstawę wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2013 r. IV SSK 637/12, LEX nr 1365721, z dnia 5 lipca 2013 r. IV CSK 742/12, LEX nr 1365735, z dnia 6 listopada 2013 r., IV CSK 22/13 ,niepubl. i z dnia 24 października 2013 r., niepubl. oraz z dnia 18 kwietnia 2013 r., II CSK 520/12, OSNC 2013, nr 12, poz.147).

Zgodnie z art. 34 § 1 Ordynacji podatkowej, Skarbowi Państwa i jednostce samorządu terytorialnego przysługuje hipoteka na wszystkich nieruchomościach podatnika, płatnika, inkasenta, następcy prawnego lub osób trzecich z tytułu zobowiązań podatkowych powstałych w sposób przewidziany w art. 21 § 1 pkt 2, a także z tytułu zaległości podatkowych w podatkach stanowiących ich dochód oraz odsetek za zwłokę od tych zaległości, zwana „hipoteką przymusową”. W myśl art. 35 § 1 i § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej powstaje ona przez dokonanie wpisu do księgi wieczystej na podstawie tytułu wykonawczego. Hipoteki przymusowej dotyczy także art. 109 ust. 1 u.k.w.h., stanowiący, że wierzyciel, którego wierzytelność jest stwierdzona tytułem wykonawczym, określonym w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym, może na podstawie tego tytułu uzyskać hipotekę na wszystkich nieruchomościach dłużnika.

W wyroku z 20 marca 2003 r., III CKN 205/00 (OSNC 2004, Nr 6, poz. 93), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że ustanowienie hipoteki przymusowej na podstawie art. 109 ust. 1 u.k.w.h. wymaga przedstawienia tytułu wykonawczego, z którego wynika wierzytelność wnioskodawcy podlegająca zabezpieczeniu. Pojęcie „tytuł wykonawczy” jest określone zarówno w przepisach o egzekucji sądowej jak i administracyjnej; jest to dokument stanowiący podstawę wszczęcia i prowadzenia

postępowania egzekucyjnego. W egzekucji sądowej i w egzekucji administracyjnej prowadzonej przez organ egzekucyjny niebędący wierzycielem egzekwowanego obowiązku, dokument ten musi być dołączony przez wierzyciela do wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego. W egzekucji administracyjnej prowadzonej przez organ egzekucyjny będący zarazem wierzycielem egzekwowanego obowiązku wystawienie tytułu wykonawczego jest czynnością poprzedzającą wszczęcie z urzędu postępowania egzekucyjnego.

Tytuł wykonawczy dla egzekucji sądowej powstaje w inny sposób niż tytuł wykonawczy dla egzekucji administracyjnej. W egzekucji sądowej jest nim bowiem dokument mający cechy tytułu egzekucyjnego w rozumieniu art. 777 k.p.c., co do którego w postępowaniu klauzulowym zapadło orzeczenie o nadaniu mu klauzuli wykonalności w konkretnych granicach podmiotowych i przedmiotowych, następnie zaopatrzony przez sąd klauzulą wykonalności i wydany wierzycielowi w takiej formie, jaka ustalona została w art. 783 k.p.c. oraz w przepisach rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 5 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności (Dz. U. z 2012 r. poz. 443) i w § 180-188 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych, (Dz. U. Nr 38, poz. 249). Powstaje on na bazie odpisu (wypisu) dokumentu stanowiącego tytuł egzekucyjny (orzeczenia sądowego lub orzeczenia innego organu, protokołu stwierdzającego treść ugody zawartej przed sądem lub innym organem, aktu notarialnego o wymaganej przez prawo treści itd.).

Za tytuł wykonawczy w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego może być uważany tylko ten dokument, który został wierzycielowi wydany po zakończeniu postępowania klauzulowego. Jest on nie tylko podstawą dla wszczęcia przeciwko dłużnikowi postępowania egzekucyjnego, ale i uzyskania wpisu hipoteki przymusowej w celu uzyskania zabezpieczenia stwierdzonej nim wierzytelności.

Na gruncie procedury cywilnej ustawodawca wprost, przewidział wypadki w których wierzycielowi może być wydany kolejny tytuł wykonawczy dotyczący konkretnego obowiązku. Nie jest to odpis tytułu wykonawczego, lecz kolejny oznaczony tytuł wykonawczy, na którym sąd obowiązany jej zaznaczyć, w jakim celu może być użyty (art. 793 k.p.c.), lub tytuł wykonawczy wydawany zamiast

utraconego (art. 794 k.p.c.). W rezultacie, w orzecznictwie przyjęto, że tytułem wykonawczym w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego jest tylko jego oryginał (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 czerwca 1996 r., III CZP 61/96, OSNC 1996, Nr 10, poz. 132).

Natomiast tytuł wykonawczy dla egzekucji administracyjnej jest dokumentem sporządzonym przez wierzyciela (art. 26 § 1 i 3 u.p.e.a.). W przepisach o postępowaniu egzekucyjnym nie występuje pojęcie tytułu egzekucyjnego, a obowiązek, który wierzyciel identyfikuje w tytule wykonawczym, jako podlegający przymusowemu wykonaniu nie musi być stwierdzony wydanym uprzednio aktem administracyjnym indywidualnym, czy nawet orzeczeniem sądowym; może on mieć źródło w ustawie albo wynikać z deklaracji złożonej przez dłużnika.

Tytuł wykonawczy wystawiany przez wierzyciela w egzekucji administracyjnej musi spełniać wymagania określone w art. 27 u.p.e.a. i w rozporządzeniu Ministra Finansów z 22 listopada 2001 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn.: Dz. U. z 2005 r. Nr 229, poz. 1954 z późn. zm.). Stosownie do art. 27 § 1 pkt 10 u.p.e.a. organ egzekucyjny opatruje tytuł wykonawczy przygotowany przez wierzyciela klauzulą o skierowaniu do egzekucji administracyjnej. Jej nadanie nie jest jednak poprzedzone weryfikacją obowiązku stwierdzonego tytułem wykonawczym (administracyjny organ egzekucyjny, tak samo jak sądowy, nie może badać istnienia i wysokości tego obowiązku - art. 29 § 1 u.p.e.a.), lecz jedynie oceną, czy dopuszczalna jest droga jego egzekucji administracyjnej oraz oceną, czy tytuł wykonawczy wystawiony przez wierzyciela spełnia wymagania formalne ustalone w art. 27 u.p.e.a.

W orzecznictwie administracyjnym wyjaśniono, że tytuł wykonawczy dla egzekucji administracyjnej jest dokumentem urzędowym, niezbędnym do wszczęcia i prowadzenia tegoż postępowania (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 11 stycznia 2007 r., II OSK 146/06, LEX nr 341247). Udział organu egzekucyjnego w powstaniu tytułu wykonawczego w związku z nadaniem mu klauzuli o skierowaniu do egzekucji administracyjnej pozwala na przypisanie mu takiego charakteru także wtedy, gdy wystawiony został przez wierzyciela, który nie ma statusu organu państwowego.

W egzekucji administracyjnej, tak samo jak w egzekucji sądowej, za tytuł wykonawczy uznaje się tylko oryginał dokumentu wystawionego przez wierzyciela i skierowanego przez organ egzekucyjny do egzekucji administracyjnej. W orzecznictwie sądowno-administracyjnym wyrażony został nawet pogląd, że generalnie w obrocie prawnym funkcję tytułu wykonawczego może spełniać tylko jego oryginał (wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 11 stycznia 2007 r., I OSK 146/06, LEX nr 341247).

Na potrzeby egzekucji administracyjnej nie mogą być przez wierzyciela sporządzone tytuły wykonawcze opatrzone kolejnymi numerami, wydane w celu przeprowadzenia przeciwko dłużnikowi ściśle określonych czynności procesowych. W tej procedurze ustawodawca przewidział jednak „odpis tytułu wykonawczego” i w pewnych sytuacjach nakazuje organowi egzekucyjnemu sporządzać takie odpisy oraz posługiwać się nimi przy dokonywaniu rozmaitych czynności procesowych (art. 26 § 5, art. 31 § 1, art. 32 u.p.e.a.).

Postępowanie o wpis hipoteki przymusowej prowadzone jest na podstawie art. 626¹ i nast. k.p.c. Artykuł 626² § 3 k.p.c. stanowi, że do wniosku o dokonanie wpisu w księdze wieczystej należy dołączyć dokumenty stanowiące podstawę wpisu. Brzmienie tego przepisu sugeruje, że w każdym przypadku chodzi o oryginał dokumentu, nie ma w nim bowiem żadnego zastrzeżenia, iż wystarczające może być załączenie jego odpisu, gdy tymczasem dopuszczając taką możliwość w innych sytuacjach, ustawodawca stanowi o tym wprost (por. art. 89 § 1, art. 250 § 1, art. 244 § 1 i art. 485 § 4 k.p.c.).

W uchwale z dnia 8 grudnia 2005 r., III CZP 101/05 (OSNC 2006, Nr 11, poz. 180) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że podstawą wpisu w księdze wieczystej hipoteki przymusowej na podstawie art. 109 u.k.w.h. może być tylko oryginał tytułu wykonawczego wydanego na podstawie przepisów o egzekucji sądowej. Z treści jej uzasadnienia wynika jednak, że odnosi się do tytułów wykonawczych wydanych na podstawie kodeksu postępowania cywilnego. Poza tym należy zauważyć, że art. 31 ust. 1 u.k.w.h. określa niezbędne, minimalne wymagania formalne w postępowaniu wieczystoksięgowym, obowiązujące przy dokonywaniu wpisów i przyjmuje jako zasadę notarialne potwierdzenie podpisu. Nie odnosi się ona jednak - poza orzeczeniami sądowymi stanowiącymi podstawę wpisu - do

dokumentów urzędowych w rozumieniu art. 244 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 9 marca 2005 r., III CK 132/04, niepubl.; z 17 listopada 2011 r., IV CSK 74/11, niepubl. oraz z 12 stycznia 2012 r., IV CSK 251/11, niepubl.).

W uzasadnieniu postanowienia z 16 maja 2013 r., IV CSK 637/12, Sąd Najwyższy zauważył i podkreślił, że wniosek o wpis hipoteki przymusowej złożony na podstawie art. 35 § 1 i § 2 pkt 2 w zw. z art. 34 § 1 Ordynacji podatkowej nie zmierza do wszczęcia egzekucji, lecz do zabezpieczenia zobowiązań podatkowych. Uznanie, że podstawę wpisu tej hipoteki może stanowić wyłącznie oryginał administracyjnego tytułu wykonawczego prowadziłoby do istotnego ograniczenia wierzyciela, którego wierzytelność podlega zaspokojeniu na drodze egzekucji administracyjnej w korzystaniu z przysługujących mu uprawnień w celu uzyskania zaspokojenia. Brak możliwości sporządzenia odpisu tytułu wykonawczego na potrzeby wystąpienia z wnioskiem o dokonanie wpisu hipoteki przymusowej dla zabezpieczenia stwierdzonej nim wierzytelności stawiałby takiego wierzyciela wobec konieczności dokonania wyboru, czy prowadzić egzekucję obowiązku, czy też uzyskać zabezpieczenie wierzytelności przez wpis hipoteki; wierzyciel taki mógłby również napotkać trudności w uzyskaniu wpisu hipoteki na kilku nieruchomościach dłużnika.

Jest to zasadniczy argument przemawiający za wnioskiem, że wykładnia językowa powyższych unormowań prowadziłaby do paradoksalnych wyników, co daje możliwość do odstąpienia od niej i przemawia za przyjęciem wykładni systemowej i funkcjonalnej.

W orzecznictwie wyjaśniono, że w postępowaniu wieczystoksięgowym w odniesieniu do dokumentów będących podstawą wpisu do księgi wieczystej mogą być stosowane art. 250 § 1 i art. 244 § 1 k.p.c. (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 30 października 1984 r., III CZP 62/84, OSNC 1985, Nr 7, poz. 88; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 24 czerwca 1997 r., II CKN 216/97, OSNC 1998, Nr 1, poz. 7; z 9 marca 2004 r., V CK 448/03, LEX nr 183791 i z dnia 12 stycznia 2012 r., IV CSK 251/11, LEX nr 1163965). Zgodnie z art. 250 § 1 k.p.c., jeżeli dokument znajduje się w aktach organu, o którym mowa w art. 244 § 1 k.p.c., wystarczy przedstawić urzędowo poświadczony przez ten organ jego odpis (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 2013 r., II CSK 520/12,

niepubl.) Przepis art. 250 § 1 k.p.c. ustanawiając wyjątek od zasady, że przeprowadzenie w postępowaniu cywilnym dowodu z dokumentu dotyczy dokumentu oryginalnego, pozwala zastąpić dokument oryginalny jego poświadczonym przez organ odpisem, nie różnicując przy tym dokumentów na urzędowe i prywatne. Z brzmienia art. 250 § 1 k.p.c. nie wynika, żeby możliwość jego stosowania była ograniczona jedynie do dokumentów pochodzących od organu sporządzającego poświadczony odpis. Odesłanie w treści tego przepisu do art. 244 k.p.c. dotyczy jedynie wymienionego w nim organu, nie odnosi się natomiast do dalszej treści art. 244 k.p.c. i charakteru wymienionych w nim dokumentów.

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).